
Protokoll

For møte i hovedkomiteen

Dato: 24.04.2018, kl. 10.00 – 16.00

Sted: VKM, Sandakerveien 24 C, bygg D, inngang D11 (første etasje), Myrens verksted, 0473 Oslo

Møteleder: Gro-Ingunn Hemre

Deltakere

Fra Hovedkomiteen: Gro-Ingunn Hemre (nestleder), Lene Frost Andersen, Edel Oddny Elvevoll, Tor Gjøen (stiller for Ida Skaar), Brit Hjeltnes, Merete Hofshagen, Åshild Krogdahl, Torsten Källqvist, Trond Rafoss, Janneche Utne Skåre, Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg, Inger-Lise Steffensen, Yngvild Wasteson

Forfall: Jan Alexander (leder), Alice Margareta Haugen, Ida Skaar og Vigdis Vandvik fra hovedkomiteen. Bjarte Rambjør Heide og Guro Sylling fra Miljødirektoratet.

Fra Nordisk Institutt for Odontologiske Materialer (NIOM): Kirsten Eline Rakkestad (sak 4)

Fra Mattilsynet: Vigdis Synnøve Veum Møllersen

Fra sekretariatet i VKM: Lars E. Hanssen (direktør), Nana Asare, Merethe Aasmo Finne, Ingrid Margaretha Høie, Inger Therese L. Lillegaard (sak 7), Martin Malmstrøm, Bente Mangschou (stiller for Alice Margareta Haugen), Carola Rosseland (sak 5 og 6), Ville Erling Sipinen (sak 4), Jostein Starrfelt, Elin Thingnæs Lid (ref.), Astrid Tvedt

1. Åpning av møtet

Nestleder av hovedkomiteen, Gro-Ingunn Hemre, ønsket velkommen til møtet. Ingen av medlemmene erklærte at de hadde mulige interessekonflikter i sakene som skulle behandles. Mattilsynets nye observatør i hovedkomiteen, Vigdis Synnøve Veum Møllersen og to nyansatte i sekretariatet, Daniel Flø og Jostein Starrfelt, ble ønsket spesielt velkommen og fikk presentere seg selv.

2. Godkjenning av møteinnkallelse og dagsorden

Møteinnkalling og dagsorden ble godkjent med følgende endringer: Miljødirektoratet kunne ikke stille på møtet og sak 9 om nytt fra Miljødirektoratet gikk derfor ut. Ethoxyquin ble spilt inn som sak under eventuelt.

Utkast til protokoll fra møtet 24. november var ute på høring hos møtedeltakerne med frist for tilbakemeldinger 24. mai 2018. Hovedkomiteen hadde ingen øvrige innspill til protokollen som blir publisert 25. april.

3. VKMs rapport om kunnskapsbehov 2018

På hovedkomitemøtet 6. oktober 2017 ble mandatet og planene for VKMs kunnskapsbehovrapport for 2018 presentert:

Rapporten skal oppsummerer kunnskapsbehov som er avdekket i VKMs risikovurderinger fra 2016 - 2017. Rapporten skal ha samme struktur som 2016-rapporten, og skal deles inn i områdene miljø, trygg mat og matproduksjon. Disse områder er presentert og skal kunne stå som selvstendige rapporter, derav noen gjentakelser i teksten. Rapporten skal:

- Ikke vise til kunnskapshull som ikke fremkommer fra rapporter i perioden 2016-2017
- Peke på områder hvor det fortsatt er kunnskapshull
- Peke på hva som skal til av forskning, overvåking eller annen datainnhenting for å fylle hullene
- Skrives i et språk som er forståelig for bredden av VKMs målgrupper
- Ha hovedrapport på engelsk, og kort oppsummeringsrapport på engelsk og norsk

For å kunne forberede et så godt utkast som mulig for diskusjon på dagens møte, fikk komiteen tilsendt et første utkast til rapporten på elektronisk høring i mars. Prosjektgruppen har jobbet videre med komiteens tilbakemeldinger, og ferdigstilt dokumentet til møtet 24. april.

Hovedkomiteen diskuterte rapportutkastet slik at sekretariatet kan ferdigstille og publisere rapporten før neste møte i hovedkomiteen. Møteleder presiserte at diskusjonen ikke skulle omhandle rapportens struktur eller kunnskapshull utenom de som VKM har avdekket i sine vurderinger i perioden 2016 – 2017.

Hovedkomiteen støttet innholdet i rapporten. Rapporten er imidlertid litt for ordrik og lang, og det hadde vært ønskelig med mer balanse mellom akvatiske og terrestriske problemstillinger. Balansen gjenspeiler VKMs oppdrag perioden 2016 – 2017 og er derfor vanskelig å endre i denne omgang.

I neste rapport ønsker hovedkomiteen at hver faggruppe velger å fokusere på ett-tre prioriterte kunnskapsbehov.

Vedtak:

Hovedkomiteen ber sekretariatet ferdigstille dokumentet i henhold til innspill fra komiteen. Rapporten sirkuleres i hovedkomiteen for elektronisk godkjenning og publisering før neste møte i hovedkomiteen.

4. GM-HT-planter og rester av plantevernmidler

På hovedkomitemøtet 4. november 2017 ble mandatet for en selvinitiert vurdering av rester av plantevernmidler i mat og fôr fra genmodifiserte, herbicidtolerante (GM-HT) planter vedtatt og forslag til prosjektgruppe godkjent. Prosjektgruppen har så langt holdt oppstartsmøte og to prosjektgruppemøter. Målsetning er å ferdigstille prosjektet innen sittende komité.

Hovedkomiteen ble delt inn i tre grupper som hver for seg diskuterte påbegynt arbeid og løsningsforslagene fra prosjektgruppen. Prosjektgruppen ba om tilbakemelding fra hovedkomiteen hvorvidt forslagene svarer på mandatet, og eventuelle innspill til forbedringer.

Vedtak:

Hovedkomiteen støtter prosjektgruppens forslag til hvordan oppdraget skal løses og ber arbeidsgruppen om å ferdigstille dokumentet i henhold til innspill fra komiteen.

5. Genomredigering

De siste 6 årene har det vært flere store gjennombrudd i utviklingen av nye metoder for å gjøre målrettede endringer i organismers genom. De nye teknikkene gjør det mulig å utføre punktmutasjoner, sette inn/fjerne store deler av et kromosom og en rekke andre endringer. Det er stor interesse, men også usikkerhet rundt hva disse teknikkene kan brukes til, om det kan oppstå utilsiktede effekter i mat og fôr fra genomredigerte organismer og hvilke konsekvenser det kan medføre om disse organismene spres i naturen.

Genomredigering medfører utfordringer for dagens GMO-lovgivning, blant annet fordi teknologien gjør det mulig å endre DNA-et til en organisme uten at dette kan spores. Det er per i dag ikke besluttet om bruk av genomredigering eller andre nye genteknologier i matproduksjonen skal omfattes av dagens GMO-regelverk. Det er heller ikke utarbeidet retningslinjer for hvordan disse organismene skal risikovurderes.

Prosjekteier Merethe Aasmo Finne innledet med å presentere bakgrunnen for dette selvinitieringsprosjektet. Både Miljødirektoratet og Mattilsynet har vist stor interesse for prosjektet og kommet med innspill til mandatet. På bakgrunn av at dette prosjektet har en meget tverrfaglig profil, er det ønskelig å forankre dette prosjektet i hovedkomiteen.

Faglig leder for prosjektet, Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg, hadde en gjennomgang av prosjektdeltakerne og inndelingen av delprosjektgrupper samt hva disse skal jobbe med. Hun la vekt på at det var viktig med god kommunikasjon mellom gruppene slik at prosjektet fullt ut får utnyttet den kompetansen som ligger i de ulike gruppene. En midlertidig tidslinje, med antatt publisering i juni 2019, ble også lagt frem.

Deretter fulgte en inngående presentasjon av CRISPR/Cas9-teknologien, en av metodene for genomredigering. Sorteberg viste hvordan verktøyet fungerer og brukes i dag, og mulige anvendelsesområder i planteforedling og husdyravl framover.

VKMs direktør Lars E. Hanssen understreket avslutningsvis at denne og øvrige selvinitierte saker er viktig for å bevare VKMs uavhengighet.

Vedtak:

Hovedkomiteen støtter sammensetning av prosjektgrupper, forslag til tidslinje og videre saksgang i prosjektet, samt at prosjektet skal forankres i hovedkomiteen.

6. Mikroplast

Arbeidstittelen til dette prosjektet er «Mikroplast – forekomst og implikasjoner for trygg mat og miljø i Norge».

Faglig leder Janneche Utne Skåre gjennomgikk status i prosjektet. Hovedkomiteen hadde i utgangspunktet tenkt at prosjektet skulle resultere i en kort uttalelse på to-tre sider. I etterkant har resultatmålet imidlertid ekspandert på grunn av bredden og den faglige kompleksiteten i mandatet, og med tanke på interesse og uro hos myndigheter og befolkning.

Det er prosjektgruppens mening at resultatet bør publiseres som en vurdering (opinion), og at disposisjonen skal følge en klassisk risikovurdering fra VKM. Prosjektgruppen legger ingen begrensning i antall sider i vurderingen men ønsker å holde den så kort som mulig. Konklusjonene skal være relevante for allmenheten, myndigheter og industri. Noen kapitler kan holdes korte, f. eks. human helse der mye allerede er beskrevet av andre. Andre kapitler bør få større plass, f. eks beskrivelse av nye analytiske metoder og økotoksikologi. Vurderingen skal fokusere på risiki relevante for Norge.

Datagrunnlaget til vurderingen vil være basert på et systematisk litteratursøk. Arbeidet med å sette opp søket har startet. Det foreligger et utkast til disposisjon for vurderingen, og skriveoppgavene er fordelt.

Prosjektgruppen har gjennomgått noen endringer og består i dag av VKM-medlemmene Janneche Utne Skåre, Helle Knutsen, Jan Alexander, Line Sverdrup og Ida Skaar, og de eksterne ekspertene Amy Lusher (NIVA), Marte Haave (UniResearch Bergen), Martin Wagner (NTNU) og Martin Ogonowski (Stockholms Universitet). Edel Elvevoll har gått ut av gruppen som prosjektmedlem, men vil ha et ekstra ansvar i hovedkomiteens oppfølging av saken.

I tillegg vurderer prosjektgruppen å inkludere en ekspert på polymerkjemi. Tidligere publiserte vurderinger av mikroplast har blitt kritisert for å ha en for lite nyansert farebeskrivelse. Mikroplast/nanoplasten har i stor grad vært definert etter størrelse på partiklene. Det er grunn til å tvile på om det er en god nok definisjon. Sekretariatet har satt opp et møte med en polymerkemiker for å vurdere om, og i så fall i hvilken grad, denne ekspertisen er nødvendig for VKMs arbeid.

Vedtak:

Hovedkomiteen tar informasjonen om status til etterretning og støtter prosjektgruppens oppbygging og forslag til hvordan oppdraget skal løses. Hovedkomiteen ber arbeidsgruppen om å fortsette arbeidet i henhold til planen.

7. Terminologi

Det skal være åpenhet om VKMs arbeid. Måten VKM vurderer, beskriver og kommuniserer risiko og usikkerhet i rapportene og deretter i andre kanaler har stor betydning for hvordan mottakerne oppfatter VKMs konklusjoner og for hvilken tillit de har til VKMs arbeid og VKM som etat. Det er viktig for VKMs omdømme at vi har en nyansert og samtidig harmonisert bruk av begreper på tvers av fagområder i vår kommunikasjon.

Vinteren 2015 ble det startet opp et internprosjekt i sekretariatet for å se på aspekter knyttet til terminologi og usikkerhet i risikovurderingene. Målet med dette arbeidet er å bidra til at hovedkomiteen, faggruppene og sekretariatet får et bedre grunnlag til å vurdere om alle usikkerhetslementer er tatt med i vurderingen, og om elementene er vektlagt på en måte som et felles fagmiljø kjenner seg igjen i. I tillegg er det viktig for våre oppdragsgivere at vi klarer å kommunisere graden av usikkerhet i konklusjonene våre siden dette kan ha betydning for deres valg rundt håndtering.

På sitt møte 6. oktober 2017 vedtok hovedkomiteen at veien videre vil være at prosjektgruppen lager utkast til et felles dokument for VKM, som beskriver hvilke skalaer/ord

som kan benyttes i de ulike fasene av en risikovurdering. Dokumentet skal inneholde ulike forslag til skalaer, både på norsk og engelsk.

I april 2018 var det et arbeidsmøte med medlemmer fra hovedkomiteen og fra enkelte faggrupper. På arbeidsmøtet ble det foreslått en tabell/skala for de ulike elementene i en risikovurdering: datagrunnlag, konsekvens, sannsynlighet og risiko. I tillegg har dokumentet nå inkludert en oversiktstabell der alle elementene presenteres samlet. Merete Hofshagen deltok på arbeidsmøtet i april og presenterte dokumentet og diskusjonene fra dette møtet.

Tanken med skalaene er at alle VKMs vurderinger innen alle fagfelt skal bruke de samme trinnene og ordene, men at disse nødvendigvis må forklares for hvert fagfelt og eventuelt for hver sak. VKM bør være stringent i sin ordbruk. Blant annet er det viktig å unngå å skrive risiko når man mener sannsynlighet. Tanken er videre at skalaene som foreligger på både norsk og engelsk dermed kan brukes i engelsk tekst og norsk sammendrag og pressemelding.

Hovedkomiteen mener dette er et positivt bidrag til harmonisering av VKMs vurderinger, og at arbeidsgruppen har gjort et godt stykke arbeid så langt. Det har blitt gjort mange forsøk på denne typen harmoniseringer internasjonalt, og dokumentet må nødvendigvis bli et kompromiss.

Vedtak: Sekretariatet endrer dokumentet i henhold til innspill fra hovedkomiteen før neste møte i hovedkomiteen. Hovedkomiteen vil deretter oppfordre alle faggruppene til å ta i bruk tabellene i dokumentet i sine pågående og kommende vurderinger. Sekretariatet vil samle inn kommende erfaringer fra de ulike faggruppene slik at dette videreføres til terminologiarbeidet i ny komité. Dokumentet vil ikke bli ferdigstilt for godkjenning og publisering i dagens komité.

8. Interne rutiner

I VKMs strategi 2015-2018 har komiteen valgt bedre risikovurderinger som ett av satsningsområdene, med kvalitetssikring av risikovurderingene faglig og teknisk som et virkemiddel. VKM vil fremover vil få flere tverrfaglige oppdrag. Erfaringer med denne typen oppdrag så langt viser at kompetansen innenfor en faggruppe ikke er dekkende nok for oppdraget til at faggruppen føler seg komfortabel med å være faglig ansvarlig for hele vurderingen. Samtidig skal VKM bruke medlemmenes tid på en mest mulig effektiv måte, slik at forankring av en sak i flere faggrupper ikke er ønskelig. På bakgrunn av dette ser sekretariatet behov for en ny rutine for godkjenning av risikovurderinger. Sekretariatet presenterte forslag til nye godkjenningsrutiner og åpnet for innspill fra hovedkomiteen. Det er i hovedsak to nye momenter i rutinen:

1. Når en risikovurdering er klar for sluttbehandling, skal to fagfellevurderere kommentere på utkastet til risikovurdering. En fagfellevurderer er ikke involvert i arbeidet med det aktuelle oppdraget (ikke medlem av prosjektgruppen, ikke involvert i godkjenningen) og kan være et VKM-medlem eller en ekstern fagperson.
2. Når medlemmene av prosjektgruppen er fra to eller flere faggrupper og/eller hovedkomiteen, eventuelt supplert med en eller flere eksterne eksperter, foregår godkjenningen enten ved at
 - a. Det settes sammen en egen godkjenningsgruppe bestående av VKM-medlemmer som er ansvarlige for den endelige godkjenningen av risikovurderingen, eller
 - b. Den faggruppen med størst andel av relevant ekspertise godkjenner risikovurderingen. Denne faggruppen suppleres midlertidig med relevant ekspertise fra de øvrige gruppene for den aktuelle godkjenningsoppgaven.

Det ble stilt spørsmål ved om det er hensiktsmessig å involvere to fagfellevurderere i alle risikovurderingene i VKM. Involveringen av fagfellevurderere må gjøres på en hensiktsmessig og tidseffektiv måte. Ved fast bruk av fagfellevurderere, vil VKMs rapportserie og dermed VKMs risikovurderinger forhåpentlig bli hevet opp til rapporteringsnivå 1 i det nasjonale forskningsinformasjonssystemet Cristin.

Vedtak:

Hovedkomiteen slutter seg til rutinen for godkjenning av risikovurderinger.

9. Nytt fra Miljødirektoratet

Miljødirektoratet skulle informerer om naturpanelet IPBES. Dette utgikk på grunn av forfall fra Miljødirektoratet.

10. Nytt fra Mattilsynet

Vigdis Synnøve Veum Møllersen fra Mattilsynet benyttet anledningen til å gjøre oppmerksom på årsrapporten fra Mattilsynet.

11. Eventuelt

På sine nettsider skriver Mattilsynet at ethoxyquin (EQ) er et tilsetningsstoff godkjent til bruk i fôr. Det er påbudt å bruke i fiskemel som skal sjøtransporteres fordi det hindrer eksplosjon. Derfor kan laks inneholde EQ. EU jobber med å fase ut EQ som tilsetningsstoff innen 2020 (mattilsynet.no).

EQ er et svært aktivt stoff og har fått stor oppmerksomhet i det siste.

Vedtak:

Hovedkomiteen vil følge med på forskningen og EFSAs pågående arbeid med EQ. Deretter vil hovedkomiteen ta stilling til om det er behov for at VKM skal gjøre en risikovurdering av stoffet, eventuelt gi en annen form for uttalelse.

12. Nye møtedatoer

Siste møte i nåværende komite er et halvannen-todagers møte 29.-30. mai på Thon Hotel Vika Atrium i Oslo.